

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАВЧАННЯ

УДК 378:37.011.3-057.87:801.612-048.78:811.161.2'27(045)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15654042>

Удосконалення акцентуаційної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням»

Попович Надія Ференцівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій Мукачівського державного університету,

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська 26, Україна,

n.f.popovych@gmail.com, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9259-5069>

Прийнято: 19.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

***Анотація.** У процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» здобувачам вищої освіти необхідно оволодіти ґрунтовними теоретичними знаннями про наголос в українській мові, правильне наголошування слів сучасної української літературної мови, акцентуаційні норми української мови, вдосконалювати свої акцентуаційні вміння під час усної фахової комунікації. Проблема вдосконалення акцентуаційної компетентності майбутніх фахівців є актуальною, адже необхідною умовою досконалого професійного мовлення є правильне наголошування усіх слів. **Мета** статті – висвітлити специфіку вдосконалення акцентуаційної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». У роботі використано **методи**: аналіз наукової літератури та педагогічного досвіду, синтез. **Результати** дослідження продемонстрували, що здобувачам вищої освіти для вдосконалення акцентуаційної компетентності треба поглибити знання з української*

акцентології, оволодіти акцентуаційними нормами сучасної української літературної мови, розвинути вміння правильного наголошування усіх слів сучасної української літературної мови, виробити навички безпомилкового наголошування професіоналізмів – слів, які вживатимуться в їхньому майбутньому професійному середовищі, термінів. У мові кожної професійної групи наявні професіоналізми, засвоєння правильного наголошування яких для здобувачів вищої освіти є обов'язковим. З'ясовано, що у навчальному процесі необхідно використовувати такі вправи, які сприятимуть розвитку в майбутніх фахівців умінь правильного наголошування усіх слів сучасної української літературної мови, виробленню навичок безпомилкового наголошування професіоналізмів, термінів обраного фаху. Визначено, що акцентуаційна компетентність є частиною мовленнєвої професійної компетентності усіх фахівців. Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблено систему вправ, які допомагають вдосконаленню у здобувачів вищої освіти акцентуаційних умінь. **Висновки.** Для вдосконалення акцентуаційної компетентності здобувачів вищої освіти потрібно ознайомлювати їх з ґрунтовними теоретичними знаннями про акцентуаційні норми сучасної української літературної мови, правильне наголошування професіоналізмів, термінів тощо. Необхідно застосовувати такі вправи, які сприятимуть вдосконаленню акцентуаційних умінь майбутніх фахівців. Адже, як показує практичний досвід, вправи відіграють дуже важливу роль у вдосконаленні у здобувачів вищої освіти навичок правильного наголошування слів під час усної фахової комунікації. Дотримання фахівцями акцентуаційних норм сучасної української літературної мови є одним із важливих показників їхньої культури мовлення.

Ключові слова: акцентуаційна компетентність, українська акцентологія, акцентуаційні норми, наголос, силовий наголос, вільний наголос, усне професійне мовлення.

Improving accentual competence of higher education students in the process of studying the discipline «Ukrainian language for professional purposes»

Nadiia Popovych

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor of the Department of Philological Disciplines and Social

Communications of the Mukachevo State University,

89600, Mukachevo, st. Uzhhorodska 26, Ukraine,

n.f.popovych@gmail.com,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9259-5069>

Abstract. *In the process of studying the discipline «Ukrainian language for professional purposes», higher education students need to master thorough theoretical knowledge about stress in the Ukrainian language, the correct stressing of words in the modern Ukrainian literary language, accentuation norms of the Ukrainian language, and improve their accentuation skills during oral professional communication. The problem of improving the accentuation competence of future specialists is relevant, because a necessary condition for perfect professional speech is the correct accentuation of all words. **The purpose** of the article is to highlight the specifics of improving accentual competence of higher education students in the process of studying the discipline «Ukrainian language for professional purposes». The following **methods** were used in the work: analysis of scientific literature and pedagogical experience, synthesis. **The results** of the study demonstrated that in order to improve accentual competence, higher education students need to deepen their knowledge of Ukrainian accentology, master the accentual norms of the modern Ukrainian literary language, and develop the ability to correctly emphasize all words of the modern Ukrainian literary language, to develop skills in the unmistakable pronunciation of professionalisms – words and terms that will be used in their future professional environment. In the language of each professional group, there are professionalisms, the mastery of which correct pronunciation is mandatory for higher*

*education applicants. It was found that in the educational process it is necessary to use such exercises that will contribute to the development in future specialists of the skills of correctly emphasizing all words of the modern Ukrainian literary language, developing skills of unmistakable accentuation of professionalisms and terms of the chosen profession. It was determined that accentual competence is part of the speech professional competence of all specialists. The practical significance of the study lies in the fact that a system of exercises has been developed that helps to improve accentual skills among higher education students. **Conclusions.** To improve the accentuation competence of higher education students, it is necessary to familiarize them with thorough theoretical knowledge about the accentuation norms of the modern Ukrainian literary language, the correct accentuation of professionalisms, terms, etc. It is necessary to use exercises that will help improve the accentuation skills of future specialists. After all, as practical experience shows, exercises play a very important role in improving the skills of higher education students in correctly emphasizing words during oral professional communication. Compliance by specialists with the accentuation norms of the modern Ukrainian literary language is one of the important indicators of their speech culture.*

Keywords: *accentuation competence, Ukrainian accentology, accentuation norms, stress, force stress, free stress, oral professional speech.*

Постановка проблеми. У процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» здобувачам вищої освіти необхідно засвоїти ґрунтовні теоретичні знання про наголос, правильне наголошування слів, акцентуаційні норми української мови, вдосконалювати свої акцентуаційні вміння під час усної професійної комунікації.

Актуальність проблеми викликана важливістю вдосконалення акцентуаційної компетентності майбутніх фахівців під час викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Адже необхідною умовою професійного мовлення є правильне наголошування усіх слів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню наголосу в українській мові присвятили свої дослідження такі науковці, як В. Винницький [1; 2], Г. Кобиринка [3; 4], В. Лобода [5], В. Бондаренко [6], В. Склярєнко [7; 8], С. Головащук [9; 10] та ін.

У статті «Про акцентуаційний спосіб словотворення» В. М. Винницький зауважує: «Слово, як відомо, виступає ще й як лексична одиниця, що підлягає акцентуаційному аналізу з використанням тих самих термінів, що й при фонетичній характеристиці слова. Наголос, таким чином, виступає як індивідуальне (фонетичне, лексичне) і категоріальне (граматичне) мовне явище... Функційне навантаження наголосу слів різних морфологічних класів (іменників усіх трьох родів, прикметників, займенників, дієслів, прислівників), які збігаються за своїм фонемним вираженням, але мають різне наголошування і утворилися на ґрунті української мови упродовж історичного життя шляхом розщеплення чи розширення семантики, зумовлене іншими лінгвальними чинниками – внутрішніми законами розвитку мови. У таких випадках утворюються нові слова, і наголос стимулює (зрушує) цей процес і водночас закріплює, оскільки слово спершу з двома значеннями має один наголос, потім виникає подвійне акцентування (значення зберігається) і згодом з'являються два слова з різними значеннями і наголосами» [1, с. 12-16]. В. М. Винницький у своїй наступній статті зазначає: «На українському ґрунті, як свідчать лексикографічні праці, поетична (та й прозова) практика XVIII-XX ст., діалектні матеріали, акцентологічні дослідження, з XVIII ст. процес становлення і розвитку наголосу словоформ 1-ої особи однини теперішнього (простого майбутнього) часу проходить неоднаково: у південно-східних говорах закріплюється флексійне наголошування, а в південно-західних установлюється кореневий (парокситонний) наголос» [2, с. 46].

У статті «Прийоми й методи аналізу парокситонези на тлі вільного, рухомого наголосу в українських говірках» Г. Кобиринки з'ясовано, що «фіксований наголос на другому складі з кінця слова в окремих словах, граматичних формах функціонує й в українських говірках південно-східного,

північного, південно-західного наріч» [3]. Також окреслено проблеми, «які постають у дослідженні парокситонези на тлі вільного, рухомого наголосу в українських говірках. Зокрема, що вважати парокситонезою; чи будь-яка реалізація наголосу на другому складі з кінця слова – це парокситонеза; який аспект у дослідженні брати до уваги – фонетичний чи морфологічний...» [3, с. 14].

Г. Кобирино у своїй науковій статті зазначає: «... простежити розвиток української акцентної системи можна тільки з кінця XVI ст., оскільки в цей час у книжках почали ставити наголос... У кінці XVI ст., на думку дослідників, і відбувається процес формування української акцентної системи» [4, с. 57].

Наголос в українській мові є динамічним та різномісним. Динамічним наголос є тому, що «наголошений склад виділяється з-поміж ненаголошених складів у межах цього ж такту більшою напруженістю артикуляції складотворчого і більшим напором видихуваного повітря» [5, с. 21-22]. Різнорозмісним він є тому, що «позиційно не закріплюється за певним складом, а може падати в різних словах на будь-який склад, отже, можуть наголошуватися різні морфологічні компоненти слова (корінь, префікс, суфікс, закінчення)» [5, с. 22]. «Наголос ... належить до надсегментних явищ фонетичної системи мови: він не існує поза словом, складом і не вичленовується з мовлення окремо від них. Наголос накладається на такі лінійні, чи сегментні одиниці, як звук і склад, організовує послідовність складів, об'єднуючи їх в єдине ціле й остаточно надаючи цій єдності рис слова. Наголос є необхідним елементом мовлення, оскільки в сукупності з іншими просодичними компонентами є складовою частиною інтонації фрази» [6, с. 248].

У монографії В. Г. Складенка «Історія українського наголосу. Іменник» розглянуто історію акцентуації іменників української мови, встановлено основні тенденції в їх наголошенні [7]. У своїй монографії «Історія українського наголосу. Дієслово» В. Г. Складенко розглянув історію акцентуації дієслів української мови [8].

С. І. Головащук у своїй праці подає складні випадки наголошення в сучасній українській літературній мові [9]. У «Словнику-довіднику з українського літературного слововживання» С. І. Головащук також приділяє увагу наголошуванню слів сучасної української літературної мови, зокрема над заголовними словами, поданими у цій праці, розміщені наголоси [10].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Попри наукові здобутки, питання вдосконалення акцентуаційної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» досліджено недостатньо. Зокрема, обмежено висвітлено теоретичні основи вивчення акцентуаційних норм української мови, специфіку вдосконалення акцентуаційних умінь здобувачів вищої освіти. Значну увагу слід приділити розробці вправ для вдосконалення акцентуаційних навичок майбутніх фахівців.

Внесок цієї роботи полягає у розкритті теоретичних основ вивчення акцентуаційних норм української мови під час викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням», розробці системи вправ для вдосконалення акцентуаційних умінь здобувачів вищої освіти, визначенні ролі вправ у вдосконаленні в майбутніх фахівців акцентуаційних навичок під час усної фахової комунікації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – висвітлити специфіку вдосконалення акцентуаційної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням».

Завдання дослідження:

1. Розкрити теоретичні основи вивчення акцентуаційних норм української мови під час викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням».

2. Розробити систему вправ для вдосконалення акцентуаційних умінь здобувачів вищої освіти.

3. Визначити роль вправ у вдосконаленні в майбутніх фахівців акцентуаційних навичок під час усної фахової комунікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» важливою метою є вдосконалення у здобувачів вищої освіти акцентуаційної компетентності. Адже знання фахівцями акцентуаційних норм української мови є необхідною умовою їхньої ефективної фахової комунікації. Акцентологія – це «розділ мовознавства, що вивчає акцентні (просодичні) засоби мови» [11, с. 16].

Здобувачам вищої освіти необхідно засвоїти, що акцентуаційні норми визначають правильне наголошування слів. «Наголос – це виокремлення одного із складів слова засобом посилення голосу. В українській мові наголос вільний, різномісцевий і рухомий, тобто може падати на будь-який склад слова і змінювати своє місце в однокореневих словах або у формах одного й того ж слова: *збі́тки* – *збитко́вий*, *приймáльня* – *при́йми*, *будува́ти* – *буду́ю*, *бага́ж* – *багажéм*. Наголос може виступати засобом розрізнення лексичного (семантичного) значення слова: *характéрний* і *харáктерний...*» [12, с. 26]. Треба також знати, що «склад і голосний у складі, на який падає наголос, називаються наголошеними...» [13, с. 473].

Майбутнім фахівцям особливо важливо засвоїти правильне наголошування професіоналізмів – слів, які вживатимуться в їхньому майбутньому професійному середовищі. Безпомилкове наголошування таких слів є частиною мовленнєвої професійної компетентності кожного фахівця. Мові кожної професійної групи властиві певні професіоналізми, правильне наголошування яких здобувачам вищої освіти обов'язково необхідно засвоїти. Зокрема, здобувачам вищої освіти спеціальностей «Початкова освіта», «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» важливо запам'ятати, що «іменники середнього роду на **-ння** мають наголос на тому складі, що й неозначена форма дієслова, від якої іменник утворено: *читáти* – *читáння*, *навча́ти* – *навча́ння*, *завда́ти* – *завда́ння*. В окремих випадках префікс **ви-**

перетягає на себе наголос: *ви́дати* – *вида́ння*, *ви́вчити* – *вивча́ння*. Ненормативними є наголошення *чи́тання*, *навча́ння*, *завда́ння*» [12, с. 26].

Здобувачам вищої освіти потрібно засвоїти ґрунтовні знання про наголос в українській мові. «Український наголос у своїй основі є силовий, поєднує в собі елементи наголосу часокількісного (при якому наголошений склад виділяється більшою тривалістю, тобто подовженням голосного звуку) і музичного, або тонічного (коли наголошений склад вирізняється підвищенням або зниженням голосового тону)» [14, с. 68].

Наголос в українській мові вільний, бо він позиційно не закріплюється за певним складом. У різних словах може наголошуватися будь-який склад: перший, другий, третій, четвертий і т. д. «Словесний наголос української мови буває нерухомий і рухомий. Нерухомим він вважається тоді, коли в усіх формах певного слова наголошується той самий склад (морфема): *збі́рник*, *збі́рника*, *збі́рником*, ...; *збі́рники*, *збі́рників* і т. д.; *то́впитися*, *то́впишся*, *то́впиться*, *то́впляться* і т. д. Якщо ж у різних формах одного й того ж слова наголос змінюється (переміщується), то в таких випадках він кваліфікується як рухомий: *а́втор*, *а́втора*, але *авторі́*, *авторі́в* і т. д.; *писа́ти*, *пишу́*, *пи́шеш*, *пи́шемо*, *писа́в* і т. д. Проте поняття нерухомого й рухомого наголосу з погляду фонетичного і морфологічного не завжди збігається. Так, із фонетичного погляду наголос є рухомий тоді, коли він припадає на різні склади відповідних форм одного слова, у той час як з погляду морфологічного наголос вважається рухомим лише тоді, коли наголошуються різні морфеми. Якщо наголос пересувається в межах однієї й тієї ж морфеми, то він є рухомим тільки з фонетичного погляду» [14, с. 71].

Здобувачі вищої освіти правильно вживатимуть у словах суфікси **-ува-** (**-юва-**), **-ова-** (**-ьова-**), якщо пам'ятатимуть таке правило: «У віддієслівних іменниках і дієприкметниках пишемо **-ува-** (**-юва-**) тоді, коли на перший голосний цього суфікса не падає наголос: *викру́чувати* – *викру́чування*, *викру́чуваний*; *очі́кувати* – *очі́кування*, *очі́куваний*; *підсі́нювати* – *підсі́нювання*, *підсі́нюваний*.

Якщо в дієприкметникові і зрідка у віддієслівному іменникові наголос падає на перший голосний дієслівного суфікса, то пишемо **-ова- (-ьова-)**: *друко́ваний, мальо́ваний, підпорядко́ваний, ришито́ваний, ришито́вання* (предметне значення), *упако́ваний, упако́вання* (предметне значення)» [15, с. 45].

Майбутнім фахівцям необхідно засвоїти правильне наголошення таких іменників: *акти́в, бригади́р, буди́нок, ви́пуск, виробни́цтво, аванга́рд, автобіогра́фія, автовідповідач, автовокза́л, автомагістра́ль, анота́ція, бала́нс, брига́да, верста́льниця, височина́, вихова́тель, авторите́т, аквата́хніка, бе́та-часті́нка, бібліоте́ка, агроєкологі́я, агроно́м, баро́ко, баро́метр, агрокульту́ра.*

Здобувачам вищої освіти слід звернути увагу на наголошення таких прикметників: *ви́хований, виховни́й, академі́чний, радіофізи́чний, сірководне́вий, цементобето́нний, вітрови́й, бджоли́ний, безкорисли́вий, високоврожа́йний, беззвучни́й, теплообмі́нний, важкорозчі́нний, легкозайми́стий, дізель-мото́рний, електросило́вий, хлібозаготівельни́й, лісостепови́й, самохі́дний, довго́хвильови́й, загальнодосту́пний, деревообробни́й, навча́льно-виховни́й, загальноосві́тній, машинобудівни́й, мовностильови́й, лірико-епі́чний, світлопоглина́льний, народногосподарськи́й, сталерозливни́й, навча́льно-науко́вий, мовно-літерату́рний, лінгвостилістични́й, логіко-грамати́чний, народнопоети́чний, електро́нно-обчислюва́льний, струмовимі́рювальни́й, науко́во-прикладни́й, кисне́во-водне́вий, сільськогосподарськи́й, десятиметро́вий, маловжи́ваний, семиразо́вий, культу́рно-техні́чний, новозасно́ваний, стодвадцятип'ятирі́чний, різноспрямо́ваний, дво́метро́вий, півкілограмо́вий, науко́во-експеримента́льний, худо́жньо-реставраці́йний, контро́льно-вимі́рювальни́й, меха́ніко-математи́чний, літерату́рно-худо́жній та ін.*

Майбутнім фахівцям важливо також запам'ятати правильне наголошення таких числівників: *оди́на́дцять, двана́дцять, сімна́дцять, вісімна́дцять, півтора́, три́дцять, ві́сім, п'ятдеся́т, дві́сті, три́ста, ті́сяча, п'ятсо́т, дво́хті́сячний, чоти́рьохмі́льйо́нний, семимі́льярдний*; займенників: *абі́хто, абі́який, абі́чий, які́йсь, ані́хто, ані́що, котри́йсь, де́хто, де́що, де́які, котро́гось, ко́гось, чо́мусь,*

який-небудь, хт́озна-який, ка́зна-який, котрий-небудь; дієслів: дотува́ти, завершува́ти, зареєструва́ти, заспоко́ювати, зберіга́ти, здрібні́ти, зігріва́ти; прислівників: задóвго, всере́дині, наспра́вді, відні́ні, назо́всім, зана́дто, поза́торік, безві́сти, відтепе́р, набага́то, впо́перек, доні́ні, наві́чно, потро́ху, нада́лі, дотепе́р, поде́куди, надóвго, на́скрізь, дове́рху та ін.

Щоб вдосконалити акцентуаційні вміння здобувачів вищої освіти спеціальності «Середня освіта (Природничі науки)» можна застосовувати такі вправи:

Вправа 1. Поставте наголос у поданих словах. Поясніть складні випадки наголошування.

Місткість, надпровідники, надпровідність, міцела, каскад, надструктура, модифікатор, катаболізм, намагнічуваність, модулятор, каталізатор, нановиготовлення, катафорез, молекула, нановиробництво, катіон, наносфера, катіоніт, молярність, наноінженерія, катод, моніторинг, католіт, монотропія.

Вправа 2. Визначте правильне наголошування поданих термінів.

I. Кальцинація, лецитини, макромолекула, карбамати, лігаза, макроцикл, карбеноїд, каротен, лігнани, медіатор, молозоніди, лінкер, кавітація, лептон, макролід, мезометрія, карбогідрати, катенан, мезофаза, карбоксаміди, міжмолекулярний, ліпопротеїн, мембрана, карбонат, міжвузля, логіт, метааналіз, карбонізація, механохімія, люмен, металоїди, карбіди, лігніт.

II. Люмінесценція, макромолекулярний, механізм, каліксарен, ліази, макромономер, карбаніон, ліганд, моляльний, мітозиз, каротеноїди, макропори, карбени, лігніни, метастабільний, карбіни, ліогель, метатезис, карбокатион, кавітон, леткість, карбоксилювання, локант, карбонізат, мінімізація, лужність, карбонілювання, мікрогель, міжфаззя, лонсдейліт, карбоніліміди, мікроносій, ліпофільність.

Для вдосконалення акцентуаційних умінь здобувачів вищої освіти спеціальностей «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Спеціальна освіта» (спеціалізація «Логопедія») можна використовувати такі вправи:

Вправа 1. Поставте наголос у поданих словах. Поясніть складні випадки наголошування.

Допитливість, гігієна, гіпотеза, евристика, екскурсія, ерудиція, естетика, абстракція, адаптація, грамотність, гуманізм, дедукція, дидактика, дикція, дозвілля, асоціація, астенія, атаксія, аутизм, афазія, алгоритм, аналіз, синтез, аналогія, демонстрація, дефектологія, антропометрія, апраксія, акомодация, експеримент.

Вправа 2. Визначте правильне наголошування поданих термінів.

I. Ініціативність, наполегливість, натхнення, обдарованість, обладнання, об'єктивність, осмислення, інстинкт, інтерес, інтроверсія, інтроспекція, інтуїція, істина, каліграфія, кваліфікація, культура, ліворукість, література, логіка, метод, методика, монофобія, моральність, етика, захоплення, імпульсивність, імунітет, пасивність, майстерність, перцепція.

II. Талант, творчість, увага, успішність, уявлення, фантазія, читання, писемність, письмо, підручник, поведінка, покликання, відчуття, потреба, прописи, самоосвіта, свідомість, сенсорний, сигматизм, систематичність, сколіоз, соціалізація, споглядання, темперамент, рефлекс, рецептори, ритміка, риторика, розповідь, самосвідомість.

Щоб вдосконалити акцентуаційні вміння здобувачів вищої освіти спеціальності «Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)» можна застосовувати такі вправи:

Вправа 1. Поставте наголос у поданих словах. Поясніть складні випадки наголошування.

Фонетика, фонологія, морфема, морфологія, артикуляція, синтаксис, асиміляція, дисиміляція, лексикологія, диференціація, інтеграція, індукція, дедукція, пунктуація, мнемоніка, систематизація, орфоепія, стилістика, тезаурус, узагальнення, графіка, антонім, аглютинація, орфографія, аграматизм, агрегатування, адвербіалізація, фразеологія, адверсатив, ад'єктивація, адитив, лексикографія, адресант, адресат, словотвір, акомодация, акронім, граматика, аксіологія, аксіома, акузатив.

Вправа 2. Визначте правильне наголошування поданих термінів.

I. Алітерація, акцентуація, іменник, алегація, алегоризм, алегорія, прикметник, алітерація, алогізм, числівник, алолекса, аломорф, алонім, займенник, алономія, алофон, дієслово, алфавіт, альтернація, акустика, акцент, акцентологія, алюзія, амбіфікс, ампліфікація, амфіболія, анаграма, анадиплосис, аналітизм, синтетизм, анантаксис, анастрофа, анафора, анепіфора, анаколүф, анакопа.

II. Асонанс, аспект, антиметатеза, антипофора, антропонім, антропоніміка, прийменник, апорія, апостроф, артикль, архаїзми, сполучник, архісема, асерція, асиметрія, астроніми, частка, атракція, аперцепція, аплікація, прислівник, аподозис, афоризм, афрікати, словосполучення, вербалізація, вигук, вимова, вислів, аудіювання, афереза, афікс, афіксація, афіксоїд, апелатив.

Для вдосконалення акцентуаційних умінь здобувачів вищої освіти спеціальності «Психологія» можна використовувати такі вправи:

Вправа 1. Поставте наголос у поданих словах. Поясніть складні випадки наголошування.

Компетентність, комплекс, комунікабельність, кон'юнкція, константність, активізація, активність, каталепсія, каузометрія, клаустрофобія, клітина, кліше, когнітивізм, колектив, катарсис, кататонія, категоризація, колективізм, конструктивізм, контамінація, контраст, концентрація, креативність, критерій, логотерапія, марення, мегаломанія, концепція, коректний, кореляція.

Вправа 2. Визначте правильне наголошування поданих термінів.

I. Моторика, мрія, мріання, мудрість, музикотерапія, навичка, навіюваність, навіювання, надійність, насолода, настрої, неврастенія, невроз, невропатія, невротизація, нейротизм, медитація, меланхолік, меланхолія, мізофобія, міміка, мінливість, містика, містифікація, міф, модальність, модель, моделювання, мораторій, мотив.

II. Парапсихологія, парафазія, пароксизм, патопсихологія, перешкода, персона, персоналізація, песимізм, оптимізм, підсвідомість, поведінка, позиція, пригадування, пригнічення, принцип, пристосування, прогнозування, синестезія,

нейролінгвістика, нейропсихологія, несвідомість, особистість, паніка, парамнезія, параноя, порівняння, почуття, прагнення, працьовитість, престиж.

У навчальному процесі вправи такого типу спрямовані на вдосконалення у здобувачів вищої освіти акцентуаційної компетентності, умінь правильного наголошування слів сучасної української літературної мови та на подолання акцентуаційних помилок під час усного професійного спілкування.

Практичний досвід показує, що такі вправи відіграють дуже важливу роль у формуванні й вдосконаленні в майбутніх фахівців навичок правильного наголошування професіоналізмів, які властиві мові певної професійної групи. Застосування вправ такого типу під час засвоєння майбутніми фахівцями акцентуаційних норм сучасної української літературної мови сприяє виробленню й вдосконаленню навичок правильного наголошування термінів обраного здобувачами вищої освіти фаху.

Висновки. Отже, для вдосконалення акцентуаційної компетентності здобувачів вищої освіти потрібно ознайомлювати їх з ґрунтовними теоретичними знаннями про акцентуаційні норми сучасної української літературної мови, правильне наголошування професіоналізмів, термінів тощо. Необхідно застосовувати такі вправи, які сприятимуть вдосконаленню акцентуаційних умінь майбутніх фахівців. Адже, як показує практичний досвід, вправи відіграють дуже важливу роль у вдосконаленні у здобувачів вищої освіти навичок правильного наголошування слів під час усної фахової комунікації. Дотримання фахівцями акцентуаційних норм сучасної української літературної мови є одним із важливих показників їхньої культури мовлення.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у ґрунтовному аналізі розвитку граматичної компетентності здобувачів вищої освіти, розробці системи вправ для вдосконалення їхніх граматичних умінь і навичок.

Список використаних джерел

1. Винницький В. М. Про акцентуаційний спосіб словотворення. *Мовознавство*. Київ, 2007. №3. С. 12-22.

2. Винницький В. М. Про українську дієслівну парокситонезу. *Мовознавство*. Київ, 2008. №4-5. С. 40-54.
3. Кобиринка Г. Прийоми й методи аналізу парокситонези на тлі вільного, рухомого наголосу в українських говірках. *Українська мова*. Київ, 2016. №2. С. 14-23.
4. Кобиринка Г. Джерела дослідження динаміки акцентуації в українських діалектах. *Українська мова*. Київ, 2017. №1. С. 55-65.
5. Плющ М. Я., Бевзенко С. П., Грипас Н. Я., Козачук Г. О., Леута О. І., Лобода В. В. Сучасна українська літературна мова. Київ : Вища школа, 2001. 430 с.
6. Мойсієнко А. К., Бас-Кононенко О. В., Бондаренко В. В., Ганченко О. А., Кравченко Л. О., Мацько О. М., Мосенкіс Ю. Л., Плющ Н. П., Сидоренко О. М. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика. Київ : Знання, 2010. 270 с.
7. Складенко В. Г. Історія українського наголосу. Іменник. Київ : Наукова думка, 2006. 711 с.
8. Складенко В. Г. Історія українського наголосу. Дієслово. Київ : Наукова думка, 2017. 660 с.
9. Головащук С. І. Складні випадки наголошення : словник-довідник. Київ : Либідь, 1995. 191 с.
10. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. Київ : УНВЦ «Рідна мова», 2000. 351 с.
11. Українська мова : енциклопедія. Київ, 2004. 820 с.
12. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням. Київ : Алерта, 2011. 696 с.
13. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 920 с.
14. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.
15. Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>